

«ΗΡΑΚΛΕΙΔΕΣ»

Η παρουσίαση θεατρικῶν ἔργων μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ καταδυθοῦμε στὰ κείμενά τους, νὰ ἀνασύρουμε μαργαριτάρια καὶ νὰ τὰ προσφέρουμε στοὺς ἀναγνώστες τῆς ΕΝΟΡΙΑΚΗΣ ΕΥΛΟΓΙΑΣ μέ τὰ σχόλιά μας. Γράφοντας «μαργαριτάρια», δέν ἐννοοῦμε μόνον ἐνέργειες καὶ ρήσεις ἀξιολογικά ὀρθές καὶ ἐποικοδομητικές σύμφωνα μέ τὴν Πίστη μας, τὴν Ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια. Ἐννοοῦμε καὶ λόγους καὶ ἐνέργειες προσώπων τῶν θεατρικῶν ἔργων ἀξιολογικά ἀρνητικές πού ἐπισημαίνουν τίς συνέπειες τῶν ἐσφαλμένων ἐπιλογῶν μας. Τό θέατρο, καὶ ὄχι μόνον, πειστικά ἀναπαριστάνει (μίμησις πράξεως κατὰ τόν Ἀριστοτέλη) φάσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς ζωῆς μέ θετικά καὶ ἀρνητικά στοιχεῖα. Λόγοι καὶ ἐνέργειες φέρουν στήν ἐπιφάνεια, προσφέροντας στήν παρατήρηση καὶ μελέτη μας, ψυχικές καταστάσεις, συναισθήματα, ἐπιθυμίες, ιδέες, κριτήρια, ἀντιλήψεις, προθέσεις, κίνητρα, ἐπιδιώξεις, φιλοδοξίες.

Ἡ τραγωδία αὐτὴ τοῦ Εὐριπίδη (484-406 π.Χ.) παίχθηκε πρόσφατα στό θέατρο ΟΛΥΜΠΙΟ.

Ὁ παλιός βοηθός στοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ γέροντας τώρα Ἰόλαος ἐκθέτει τὰ δεινά πού ἔχουν ὑποστῆ ταῖς παιδιὰ τοῦ ἥρωα ἀπό τόν Εὐρυσθέα. Περιπλανῶνται σέ διάφορες Ἑλληνικές πόλεις διότι τὰ καταδιώκει ὁ βασιλέας τῶν Μυκηνῶν. Τώρα καταφεύγουν στόν Μαραθῶνα ἐλπίζοντας στήν προστασία τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἐμφανίζεται ἕνας κήρυκας τοῦ Εὐρυσθέα πού θέλει νὰ πάρει τὰ παιδιὰ τοῦ Ἡρακλῆ καὶ νὰ τὰ πάει στόν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν. Ὁ Ἰόλαος ἀρνεῖται νὰ τὰ παραδώσει, ἀντιστέκεται καὶ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθεια τῶν Ἀθηναίων.

Μπαίνει στήν ὀρχήστρα τοῦ θεάτρου ὁ Χορός, πού ἀποτελεῖται ἀπό πολίτες τῆς Ἀθήνας. Πληροφορεῖται τὴν αἰτία τῆς ἀντιδικίας τῶν δύο γέροντων. Τονίζει τόν σεβασμό πού τρέφουν οἱ Ἀθηναῖοι στοὺς ἰκέτες, συνιστᾷ στόν κήρυκα τοῦ Εὐρυσθέα νὰ μὴν ἐπιχειρήσει βίαιη πράξη καὶ νὰ ἀπευθυνθεῖ στόν ἄρχοντα τῶν Ἀθηνῶν.

Ἔρχεται ὁ ἄρχοντας τῆς Ἀθήνας Δημοφώντας μέ τόν ἀδελφό του

Ἀκάμαντα. Ζητᾶ νά μάθει τό αἶτημα τῶν ἱκετῶν. Ὁ κήρυκας ζητᾶ τήν παράδοση ἢ ἀπέλαση. Ὁ Ἰόλαος τονίζει τήν ὑποχρέωση τῆς Ἀθήνας γιά φιλοξενία καί ὑπενθυμίζει τό γενεαλογικό δέντρο πού ἀποδεικνύει τήν συγγένεια τοῦ Θησέα μέ τόν Ἡρακλῆ. Ὁ Δημοφώντας δέν θά παραδώσει τούς ἱκέτες, ὁ Εὐρυσθέας μπορεῖ νά τούς διεκδικήσει δικαστικά. Μετά ἀπό ἔντονη στιχομυθία, ὁ κήρυκας ἀποχωρεῖ ἀπειλῶντας. Ὁ Ἰόλαος ἐγκωμιάζει τόν Δημοφῶντα γιά τήν ἀπτόητη στάση του καί συνιστᾶ στούς Ἡρακλεΐδες νά τρέφουν σταθερή εὐγνωμοσύνη πρός τήν Ἀθήνα. Ὁ Δημοφώντας θά συγκαλέσει συνέλευση τοῦ λαοῦ γιά νά ἀποφασισθεῖ σθεναρή ἀντίσταση στήν ἀπειλούμενη ἐπίθεση τοῦ Εὐρυσθέα. Συνιστᾶ στόν Ἰόλαο νά ἀφήσουν τό ἄσυλο τοῦ ναοῦ καί νά ἐγκατασταθοῦν στό παλάτι του. Ὁ Ἰόλαος προτιμᾷ νά μείνουν ὑπό τήν προστασία τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς.

Ὁ Χορός τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν ἀπευθύνεται νοερά στόν Εὐρυσθέα γιά νά τοῦ τονίσει ὅτι δέν τόν φοβᾶται. Τόν κατηγορεῖ γιά τήν καταδίωξη τῶν ἱκετῶν. Ἄν καί ἀγαπᾷ τήν εἰρήνη εἶναι ἔτοιμος νά ἀναμετρηθεῖ μαζί του. Ὑπενθυμίζεται ὅτι ὁ Χορός ἐκπροσωπεῖ καί ἐκφράζει τήν κοινή γνώμη. Ἐδῶ ἀποτελεῖ ἀντιπροσωπία τοῦ λαοῦ τῆς Ἀθήνας.

Ἐπιστρέφει στήν σκηνή ὁ Δημοφώντας κάπως ἀνήσυχος. Λέει στόν Ἰόλαο ὅτι ἡ πόλη εἶναι πανέτοιμη γιά στρατιωτική ἀναμέτρηση μέ τόν Εὐρυσθέα, ἀλλά χρησιμωδοί συμφωνοῦν ὅτι πρέπει νά θυσιασθεῖ στήν Περσεφὸνη κόρη ἀρχοντικῆς καταγωγῆς. Αὐτός δέν μπορεῖ νά θυσιάσει κόρη του οὔτε μπορεῖ νά ἀξιώσει ἀπό ἄλλον πολίτην κάτι τέτοιο. Ὁ Ἰόλαος προσφέρεται νά παραδοθεῖ αὐτός στόν Εὐρυσθέα, ἀλλά ἐκεῖνος ἀπαιτεῖ τά παιδιά τοῦ Ἡρακλῆ. Αὐθόρμητα προσφέρεται ἡ κόρη τοῦ Ἡρακλῆ Μακαρία. Ὁ Ἰόλαος τήν ἐπαινεῖ, ἀλλά προτείνει νά γίνεи κλήρωση ἀνάμεσα σέ ὅλες τίς ἀδελφές της. Ἡ Μακαρία δέν δέχεται καί παρακαλεῖ νά πεθάνει ἀνάμεσα σέ γυναῖκες. Προχωρεῖ πρός τήν θυσία.

Ὁ Χορός τῶν Ἀθηναίων διατυπώνει σχόλια γιά τήν ἀνθρώπινη ζωή, τήν παρέμβαση τῶν θεῶν καί τήν μοῖρα, ἐγκωμιάζει τήν Μακαρία.

Στήν σκηνή ἔρχεται ὑπηρέτης τοῦ Ὑλλου, γιοῦ τοῦ Ἡρακλῆ, καί πληροφορεῖ ὅτι στρατός του ἔχει συμπαραταχθεῖ μέ τόν στρατό τῶν Ἀθηναίων γιά νά ἀντιμετωπίσει τόν Εὐρυσθέα. Ὁ Ἰόλαος ἐπιθυμεῖ νά συμμετάσχει στήν μάχη, παρά τήν ἡλικία του. Ἡ γηραιά μητέρα τοῦ Ἡρακλῆ Ἀλκμήνη ἔχει ἀντίρρηση, ἀλλά αὐτός ὀπλίζεται ἐνθουμούμενος τήν ἀντρεία τῆς νιότης του.

Ὁ Χορός διαδηλώνει τήν ἀπόφασή του νά προστατεύσει τούς ἱκέτες,

υπολογίζει στην προστασία του Δία και επικαλείται την βοήθεια της θεᾶς Ἀθηνᾶς.

Ἔρχεται στην σκηνή ὁ ὑπηρέτης τοῦ Ὑλλου καὶ ἀναγγέλλει στην Ἀλκμήνη τὴν νίκη. Ἰκανοποιώντας αἴτημά της περιγράφει τὰ γενόμενα. Ὁ Εὐρυσθέας δὲν ἐτόλμησε νὰ μονομαχήσει μὲ τὸν Ὑλλο. Περιγράφει πῶς ἄρχισε ἡ μάχη καὶ πῶς ἐξελίχθηκε γιὰ νὰ φέρει τὴν ἦττα τῶν Μυκηναίων. Ὁ Ἰόλαος ξανάνιωσε καὶ ἀνδραγάθησε. Φέρνει δεμένο τὸν Εὐρυσθέα. Ἡ Ἀλκμήνη ἀνακοινώνει τὴν νίκη στους Ἡρακλεΐδες.

Ὁ Χορός ψάλλει τὴν νίκη, ἐγκωμιάζει τὸν Ἡρακλῆ πού δὲν πέθανε, ἀλλὰ ἔγινε ἀθάνατος καὶ τονίζει ὅτι ἡ Ἀθήνα βοήθησε τὸν Ἡρακλῆ καὶ τώρα τὰ παιδιά του.

Ὁ ὑπηρέτης τοῦ Ὑλλου φέρνει τὸν αἰχμάλωτο Εὐρυσθέα. Ἡ Ἀλκμήνη τὸν κατηγορεῖ γιὰ τίς ταλαιπωρίες στίς ὁποῖες ὑπέβαλε τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὰ παιδιά του. Ἐκεῖνος δικαιολογεῖται λέγοντας ὅτι συμμορφωνόταν πρὸς ἀπαιτήσεις τῆς θεᾶς Ἡρας. Ἡ Ἀλκμήνη θά σκοτώσει τὸν Εὐρυσθέα καὶ θά δώσει τὸν νεκρό στους δικούς του νὰ τὸν θάψουν στὴν πατρίδα τους. Ὁ Εὐρυσθέας ζητᾷ νὰ τὸν θάψουν στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ τὴν προστατεύει ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν συμπατριωτῶν του, ἐάν κινηθοῦν ἐναντίον της.

Ὁ Χορός πληροφορεῖ τὸν Δημοφῶντα ὅτι ὁ κήρυκας τοῦ Εὐρυσθέα προσπάθησε νὰ ἀποσπάσει τὸν γέροντα Ἰόλαο ἀπὸ τὸν βωμό τοῦ Δία. Ὁ Δημοφώντας παρατηρεῖ (στίχος 136): «Καὶ βέβαια ἔχει σχῆμα καὶ μορφή πέπλων Ἑλληνική, ἀλλὰ αὐτές οἱ πράξεις του εἶναι ἀπὸ χέρι μὴ Ἑλληνικό». Στὰ ἐξωτερικά μπορεῖ νὰ φαινόμαστε σωστοί. Ἐάν εἴμαστε πράγματι σωστοί ἀποδεικνύεται ἀπὸ τίς ἐνέργειές μας. Καὶ αὐτό ὄχι μία καὶ δύο φορές ἀλλὰ ἀπὸ ὅλη τὴν ζωὴ μας.

Ὁ κήρυκας τοῦ Εὐρυσθέα ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ παιδιά τοῦ Ἡρακλῆ πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν στό Ἄργος γιὰτί ἔχουν καταδικασθεῖ καὶ δραπετεύσει. Δὲν ἐκθέτει ὅμως γιὰ ποιές ἀνομίες καταδικάστηκαν. Μήπως ἔγκλημά τους ἦταν τό γεγονός ὅτι ἦσαν παιδιά τοῦ Ἡρακλῆ; Καὶ γιὰτί δὲν διεκδικοῦσε ὁ Εὐρυσθέας καὶ τὸν γιό τοῦ Ἡρακλῆ Ὑλλο; (βλ. τραγωδία Σοφοκλῆ «Τραχίνια»).

Ὁ Χορός (στίχοι 179, 180): «Ποιός θά μπορούσε νὰ δικάσει ἢ νὰ κρίνει ἓνα λόγο προτοῦ κι' ἀπὸ τίς δύο πλευρές καθαρά ἀκούσει τίς ἀπόψεις;» Σωστό καὶ λογικό. Ἀναγκαῖο σέ μιά διαφορά, διένεξη νὰ ἀκουστοῦν καὶ τῶν δύο πλευρῶν θέσεις καὶ ἀξιώσεις γιὰ νὰ ὑπάρξει δίκαιη ἀπόφαση.

Ὁ Ἰόλαος κάνει ἔκκληση στὸν Δημοφῶντα νὰ προστατεύσει τοὺς

Ἡρακλεΐδες ικέτες λέγοντας (στίχοι 196, 197): «Γιατί ἂν θά γίνει αὐτό (δηλαδή ἂν τοὺς παραδώσει στὸν διώκτη τους Εὐρυσθέα) κι' ἂν δεχτοῦν τὰ λόγια σου, δὲν ξέρω ἂν πιά ἡ Ἀθήνα αὐτὴ ἐδῶ θά εἶναι πόλη ἐλεύθερη».

Καί στοὺς στίχους 201 καί 203: «Γιὰ τὴν πόλη ἄρκοῦν αὐτά· γιατί φθόνο προκαλεῖ τό νά παινεύεις πάρα πολύ». Φθόνος πού προκαλεῖται ἀπὸ ἀντίδραση.

Ὁ Ἰόλαος στὸν Δημοφῶντα (στίχοι 297,298): «Δέν ὑπάρχει γιὰ τὰ παιδιά βραβεῖο καλύτερο ἀπ' αὐτό, νά κατάγονται ἀπὸ πατέρα ἄριστο κι' ἀντρεῖο». Ὑπάρχει: τῶν παιδιῶν τὰ ἄριστα ἐπιτεύγματα!

Μία σημαντικὴ ἐπισήμανση ἀρθρώνει ὁ Ἰόλαος λέγοντας (στίχοι 387, 388): «...τῆς ὑπερβολικὰ ξεσηκωμένης ἀποκοτιᾶς ὁ Δίας εἶναι πάντοτε τιμωρός». Ἀποκοτιά: παράτολμη ἀπόφαση, ἐνέργεια πού μπορεῖ νά ὀφείλεται σέ ἐπιπολαιότητα, ἄγνοια δεδομένων, κινδύνων, ἀλαζονεία. Πού δὲν μένει ἀτιμώρητη. Ὁ ποιητὴς ἐδῶ τὴν τιμωρία ἀποδίδει στὸν Δία. Οἱ Χριστιανοὶ τὴν εἰσπράττουμε ὡς συνετισμὸ ἀπὸ τὸν πανάγαθο Πατέρα πού σοφὰ παιδαγωγεῖ.

Ὁ Δημοφώντας (στίχοι 398-402): «Ὡστόσο πιά ὅλα καλά τὰ ἔχω κι' ἐγὼ τακτοποιήσει· κι' ἡ πόλη στὰ ὄπλα βρίσκεται κι' εἶναι ἔτοιμες οἱ θυσί-ες σ' ὅσους θεοὺς πρέπει αὐτές νά προσφερθοῦν γιὰ νίκη ἐνάντια στοὺς ἐχθροὺς καί γιὰ σωμὸ τῆς πόλης μας καί μὲς στὴν πόλη μέ τίς θυσίες οἱ μάντιες ἀσχολοῦνται». Στρατιωτικὴ προετοιμασία ἀλλὰ καί ἐκζήτηση τῆς θείας βοήθειας!

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τραγικοὶ ποιητὲς δὲν χάνουν εὐκαιρία νά ὑπενθυμήσουν μέ δικά τους λόγια τὴν σοφὴ ρῆση τοῦ Σόλωνος: «Μηδένα πρό τοῦ τέλους μακάριζε». Ἐδῶ μέ ἀφορμὴ τό γεγονός ὅτι ὁ Ἰόλαος «κούρσεψε τό τέθριππο ἄρμα τοῦ Εὐρυσθέα», ὁ ποιητὴς γράφει (στίχοι 863-866): «Μέ τὴν τωρινὴ τύχη του σ' ὅλους τοὺς θνητοὺς δίνει ἓνα μήνυμα λαμπρό, νά μὴ ζηλεύουν ὅποιον δίνει τὴν ἐντύπωση πὼς εἶναι εὐτυχισμένος προτοῦ τὸν δοῦν νά πεθαίνει· διότι οἱ τύχες εἶναι προσωρινές».

Μία γενικὴ παρατήρηση πού πρέπει νά κάνουμε εἶναι γιὰ τὴν φιλοπατρία τοῦ Εὐριπίδη. Ἐκδηλώνεται καί στό ἔργο αὐτό. Μέ ἐπαίνους καί τὴν ἐπισήμανση θετικῶν στοιχείων.

Ὁ Ἰόλαος στοὺς Ἡρακλεΐδες (στίχος 38): «...φτάσαμε στὰ ὄρια αὐτὰ τῆς ἔνδοξης Ἀθήνας».

Ὁ ἴδιος (στίχος 62): «...κι' ἡ χώρα πού πατοῦμε εἶναι μιὰ χώρα ἐλεύθερη».

Ὁ Δημοφώντας στὸν κήρυκα τοῦ Εὐρυσθέα (στίχοι 285-287): «...στὴν πόλη τῶν Ἀργείων δὲν ἔχω ὑποταγμένη τὴ χώρα αὐτὴ ἀλλ' εἶναι ἐλεύθερη».

Ὁ Δημοφώντας (στίχοι 243-245): «...γιατί, ἂν ἀφήσω αὐτὸς ἐδῶ ὁ βωμός μὲ βία νὰ λεηλατηθεῖ ἀπὸ ξένον ἄντρα, θὰ δώσω τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν κατοικῶ σὲ χώρα ἐλεύθερη...».

Ὁ Ἰόλαος στοὺς Ἡρακλείδες γιὰ τοὺς Ἀθηναίους (στίχοι 311-315): «...αὐτοὺς νὰ τοὺς θεωρεῖτε πάντοτε σωτῆρες σας καὶ φίλους σας καὶ νὰ μοῦ θυμᾶστε ποτέ ἐναντία σ' αὐτὴ τὴ γῆ δόρου ἐχθρικό νὰ μὴν ὑψώσετε, ἀλλὰ νὰ τὴ θεωρεῖτε ἀπ' ὅλες τὴν πιὸ ἀγαπημένη».

Ὁ Χορός γιὰ τὴν πατρίδα τοῦ Ἀθήνα (στίχοι 330-332): «Πάντοτε ἡ χώρα αὐτὴ σ' ὅσους σὲ δυσκολία βρίσκονται εἶναι πρόθυμη μὲ τὸ δίκαιο βοήθεια νὰ προσφέρει. Λοιπὸν μόχθους ἀναρίθμητους γιὰ χάρη φίλων τράβηξε».

Ὁ Χορός νοερά πρὸς τὸν Εὐρυσθέα (στίχοι 353-361): «Ἄν σύ περηφανεύεσαι, ἄλλοι δὲ νοιάζονται γιὰ σένα περισσότερο, ὡ ξένη πού ἀπὸ τὸ Ἄργος ἦρθες, καὶ μὲ τίς μεγαλοστομίες σου δὲ θὰ φοβίσεις τὴ σκέψη μου. Ἔτσι ἄς μὴ νιώθει ἡ Ἀθήνα ἢ τρανὴ κι' εὐρύχωρη».

Καὶ περαιτέρω (στίχοι 377-380): «Ὅμως ἐνῶ τὸν πόλεμο δὲν ποθοῦμε, μὴ μὲ πόλεμο συνταράξεις τὴ χαριτωμένη πόλη μας, ἀλλὰ κρατήσου μακριά».

Ἡ Ἀλκμήνη στὸν Εὐρυσθέα πού ὄχι μόνον ἠττήθηκε ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίσθηκε (στίχοι 956, 957): «Ὅμως βρήκες μπροστά σου ἄντρες καὶ μιὰ πόλη ἐλεύθερη πού δὲν σὲ φοβήθηκαν».

Μιλῶντας γιὰ τοῦ Εὐρυσθέα τὴν ἀλαζονεία καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ψυχὴ του μπροστά στοῦ δίκαιο ἦταν βίαιη λέει (στίχοι 925, 926): «Μακάρι ποτέ ἡ σκέψη μου καὶ ἡ ψυχὴ μου νὰ μὴν εἶναι ἀκόρεστη». Διπλό πνευματικό ὄφελος ἔχουμε ἐάν ἀντὶ νὰ κατακρίνουμε τοὺς ἀδελφούς μας γιὰ τίς ἀμαρτίες τους νὰ διδασκόμαστε.

Νίκος Τσιρώνης
Οἰκονομολόγος